

Domsagohistorik

Landskrona tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Landskrona tingsrätt

Landskrona grundades av Erik av Pommern, och fick sina första stadsprivilegier redan 1413. Staden hade ett strategiskt läge och drogs ofta in i konflikterna mellan Danmark och Sverige. Staden blev svensk 1658, och var då residens- och stapelstad. Privilegierna förnyades 1663. Det fanns planer på att göra Landskrona till en skånsk huvudort på 1680-talet, men av detta blev intet då initiativtagaren Johan Gyllenstierna, Skånes generalguvernör, hastigt gick bort.¹ Pesten härjade på 1710-talet och en fjärdedel av befolkningen dog. På grund av krigshärjningar och andra våldsamheter finns inte så många gamla byggnader från tiden före 1747 bevarade.²

Stadens gamla rådhus, i två våningar, speglade den medeltida byggnadskonsten. Vid huvudingången stod siffrorna 1579, men byggnaden var troligtvis ännu äldre, kanske från mitten av 1400-talet. Det gamla rådhuset var placerat vid ett torg nära Storkyrkan, som låg mitt i staden.³ Det dansk-svenska kriget gick som sagt hårt åt staden. Stridigheter hade egentligen förekommit ända sedan unionstiden (1400-talet). Staden belägrades av danskarna i 1676, och de höll staden fram till 1679. Rådhusbyggnaden användes under den tiden till andra, ofta militära, ändamål, men blev åter ”rådhus” 1736. Då svensk lag infördes i Skåne 1682/83, var Onsjö, Harjagers och Rönneberga härader förenade i en domsaga. Detta ändrades 1691 då Harjagers härad slogs samman med Torna och Bara till en domsaga, samtidigt som Onsjö och Rönneberga tillfördes Luggede härad.⁴

Harjagers härad hade sin äldsta kända tingsplats i Stora Harrie. Tinget flyttades senare till Saxtorp, där ting hölls mellan 1687 och 1691. Förhandlingarna hölls i gästgiverigården, som hade uppförts 1662.⁵ Kring sekelskiftet 1700 flyttades tingsstället runt i häradet: 1691-1701 i Dalby, 1702-1704 i Kävlinge, 1704-1718 i Dalby igen, vinterting i Annelöv 1719 och sommaring i Dalby samma år. Gästgiveriet i Saxtorp ödelades i en brand 1724. Branden bröt ut mitt under pågående förhandling. Huset byggdes emellertid upp igen och användes som tingshus, och gästgiveri, 1724-1728. Under mellantiden höll Harjagers härad ting i Dalby och Saxtorp. Man väntade dock på att få klart ett nytt tingshus i Kävlinge, som hädanefter skulle vara häradets ordinarie tingsställe. Huset stod klart 1728, det låg mitt emot gästgiveriet, och det kom att användas i nästan hundra år. År 1820 stod emellertid ett nytt tingshus färdigt på samma tomt som det gamla, det vill säga på gästgiveriets tomt. Med tiden, på 1850-talet, behövde huset genomgå relativt omfattande, och dyra, reparationer. Det föreslogs då att Harjagers och Onsjö härader tillsammans kunde använda tingshuset i Åkarp, ett rejält stenhus som tillhörde just Onsjö härad. Sedan 1851 tillhörde dessutom de båda häraderna samma domsaga. En sammanslagning skulle alltså bespara Harjagers invånare många sköna reparationsslantar. Förslaget uppskattades också av dåvarande häradshövdingen Engzell, som bland annat menade att det var onödigt att två så små härader som Harjager och Onsjö skulle ha var sitt tingshus. Det kom emellertid att dröja mer än tjugo år innan flytten till Åkarp genomfördes. Ting hölls i Kävlinge för sista gången hösten 1873 (se nedan).⁶

¹ Jönsson, Åke, *Landskrona*, Landskrona : Landskrona kommun 1991, s. 6.

² Jönsson, 1991, s.6.

³ *Sveriges städer nu och fordom*, 1918, s. 170f.

⁴ K.Br. den 23/12 1690.

⁵ *Hembygdsföreningen i Harjagers härad*, 1980, s. 100.

⁶ Forslid, Erik, *Om tingsställen, tingshus och häradshövdingar i Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härader*, Landskrona 1951, s. 31-36.

I Rönneberga härad låg den äldsta tingsplatsen troligtvis i orten Rönneberga. Platsen omnämns till exempel i domstolsprotokoll från 1680-talet, men i slutet av 1680-talet hölls dock ting i Saxtorps by. I början av 1700-talet flyttades tingsplatsen till Annelöv där det fanns ett tingshus. Man höll alltså ting på samma plats som Onsjö härad (se nedan). Ting kom att hållas på platsen fram till mitten av 1700-talet. Rönneberga härad flyttade då (1747) sitt tingsställe till Glumslöv, där domstolsförhandlingarna hölls på gästgivaregården. I anslutning till gästgiveriet uppfördes så småningom ett tingshus, som låg nära den stora landsvägen. Man vet inte riktigt när huset byggdes, men det omnämns i alla fall 1790, då det genomgick en större om- eller tillbyggnad.⁷ Trots flera reparationer var huset i ganska dåligt skick. År 1843 ansåg till exempel domhavanden att det var ”omöjligt för hälsa och krafter” att hålla vinterting i huset, och förhandlingarna fick istället förläggas till inhyrda lokaler i Landskrona.⁸ Detta retade upp många av invånarna i häradet som ville att ting skulle hållas i Glumslöv, om inte annat så av tradition. Frågan överlämnades till slut till hovrätten över Skåne och Blekinge, som skulle fatta beslut i frågan var tinget skulle hållas. Hovrättens svar blev att eftersom vintertinget påbörjats i Landskrona, så fick det också avslutas där. Huset i Glumslöv skulle besiktigas, och om det visade sig att ting inte kunde hållas där, så skulle häradsinvånarna sammankallas för att hitta ett nytt tingsställe. Det dröjde emellertid inte länge förrän tingsförhandlingarna återigen förlades i Glumslöv.⁹ Huset upphörde dock att fungera som tingshus hösten 1873 (se nedan), och såldes på auktion året därpå.¹⁰

Onsjö härad hade sin äldsta tingsplats i Östra Karaby, men i slutet av 1600-talet höll man till i Vittskövle. I början av 1700-talet (1705) flyttades tingsplatsen till Annelöv, där det fanns en tingsstuga (jfr med Rönneberga härad ovan). Hösten 1776 flyttade man tingsstället till Åkarp, som då var en del av Marieholm. Förhandlingarna hölls i gästgiverigården på nämnda ort. Ett helt nytt tingshus uppfördes i Åkarp kring sekelskiftet 1800, och användes för första gången som domstolslokal i januari 1800. Byggnaden låg vid en genomfartsgata nära gästgiveriet. Hösten 1873 höll Onsjö härad sitt sista ting som eget tingslag i tingshuset i Åkarp.¹¹

Domsagoförändringar ägde rum i början av 1850-talet. År 1851 bröts Luggede härad ut (se vidare under Helsingborgs tingsrätt) och blev en egen domsaga. Året därpå, 1852, kom Harjagers härad tillbaka och återförenades med Onsjö och Rönneberga domsaga. De tre häraderna utgjorde som sagt vid den här tiden var sitt tingslag, med varsin tingsplats. År 1873 beslutades att de tre tingslagen skulle slås ihop och bilda en gemensam domsaga från och med ingången av 1874. Den gemensamma, och enda, tingsplatsen placerades i Åkarp (Marieholm), och domsagan övertog Onsjö härad gamla tingshus, där de första gemensamma tingsförhandlingarna hölls våren 1874.¹² Domarkansliet förlades samtidigt till Landskrona.¹³ Åkarp fick dessutom järnvägsförbindelser med både Landskrona och Eslöv 1865, vilket underlättade kommunikationerna till och från orten.¹⁴ Nya Lagberedningen tog upp huset i Åkarp in sin inventering av de svenska tingshusen 1884. Man anmärkte där på att tingslokalerna var för små, och att det inte fanns något lämpligt förvaringsrum för arkivet.¹⁵

⁷ Forslid, 1951 s. 21ff.

⁸ Forslid, 1951 s. 24.

⁹ Forslid, 1951 s. 24f.

¹⁰ Forslid, 1951 s. 28.

¹¹ Forslid, 1951 s. 40-47.

¹² K.Br. 9/9 1873 (SFS 1873:56); Forslid s.51.

¹³ Forslid, 1951 s. 64.

¹⁴ Forslid, 1951 s. 55.

¹⁵ *Nya Lagberedningens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning*. Fjerde delen. Bihang. Stockholm 1884. Tabell n:o 1 om Rönneberga, Onsjö och Harjagers härad.

Landskrona upplevde ett ekonomiskt uppsving under frihetstiden, men stagnation i början av 1800-talet. Ekonomin fick fart igen efter det att staden fått järnvägsförbindelser i mitten av 1860-talet, den första linjen gick till Eslöv (1865).¹⁶ Rådhuset utsattes för ett fräckt rån 1825, då två inbrottstjuvar tömde stadens kassavalv (det innehöll 6 507 riksdaler).¹⁷ Den gamla rådhusbyggnaden dömdes dock ut 1876, och det visade sig bli för dyrt att bygga om den. Istället skulle ett nytt rådhus uppföras på samma plats som det gamla huset. Stadsfullmäktige fattade beslut i frågan 1880. Det gamla rådhuset revs på 1880-talet, den nya byggnaden stod klar 1884 och togs i bruk samma år. År 1916 bröts staden Eslöv ut ur domsagan och förenades istället, som ett eget tingslag, med Frosta härads domsaga (se Eslövs tingsrätt). Rönneberga, Onsjö och Harjagers häraders domsaga hade alltså haft sitt tingsställe i Marieholm sedan 1870-talet. Man höll även ting i Landskrona från och med 1948, det vill säga efter det att nya RB trätt i kraft. Man använde sig då av sessionssalarna i rådhuset.¹⁸ Vid kommunsammanslagningarna 1952 ändrade domsagan namn till Rönneberga, Onsjö och Harjagers domsagas häradsrätt.¹⁹ Ytterligare ett namnbyte ägde rum i mitten av 1960-talet då rådhusrätterna förstatislades. Rådhusrätten upphörde och slogs samman med delar av Rönneberga, Onsjö och Harjagers häradsrätt till Landskrona domsagas häradsrätt i juli 1967.²⁰ I samband med detta drogs tingsstället i Marieholm in från och med 1969.²¹ Då den stora tingsrättsreformen genomfördes 1971 skiftade häradsrätten namn till Landskrona tingsrätt.²² Jurisdiktionsområde är från och med 1974 Landskrona och Svalövs kommuner. Tingsställe och kansliort ligger fortfarande i Landskrona.²³

Landskrona tingsrätt

Lagman: Gunnar Arfwidsson

Tingsrättens nuvarande organisation

Anställda: 23

Ordinarie domare: lagman och 2 rådmän

Tingsfiskaler: 1

Tingsnotarier: 5

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Landskrona kommun

Svalövs kommun

¹⁶ NE, Bd 12, Höganäs 1993, s. 100f.

¹⁷ Jönsson, Åke, *Landskrona*, Landskrona : Landskrona kommun 1991, s. 7.

¹⁸ SFS 1945:669.

¹⁹ Efter kommunsammanslagningarna 1952 kom domsagan att omfatta följande område: Härslövs, S:t Ibbs, Rönneberga, Svalövs, Teckomatorps, Dösjöbro, Marieholms, Bosarps, Röstånga, Harrie och Löddeköpinge landskommuner samt Kävlinge köping (jfr SFS 1950:92).

²⁰ SFS 1966:555.

²¹ SFS 1968:542. Se även SOU 1967:4 s. 102.

²² Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Blekinge, Dnr 1217/70, s. 2ff. År 1971 om fattade domsagan Landskrona stad samt Härslövs, Marieholms och Svalövs landskommuner.

Antalet landskommuner hade minskat till följd av kommunsammanslagningar på 1960- och 1970-talen.

²³ Jfr SFS 1973:740.

Ordinarie domare**Lagmän i Landskrona tingsrätt**

William Gripmark	1971–1976
Jan Heuman	1976–1980
Gunnar Arfwidsson	1981–

Rådmän i Landskrona tingsrätt

Erik Kinberg	1971–1983
Folke Sjöholm	1971–1984
Rolf Hammarström	1983–1990
Gerdt Wikstrandh	1984–1988
Annika Ström	1988–1990
Agne Nilsson	1990–1997
Stellan Fors	1991–
Carl-Axel Weintz	1994–

Onsjö härad

Domsagotillhörighet:	1682–1690	Med Rönneberga och Harjager härader
	1691–1850	Med Rönneberga och Luggude härader
	1851	Med Rönneberga härad
	1852–1970	Med Rönneberga och Harjager härader

Tingsplatser:	1684–1705	Withsköfle by
	1705–1776	Annelöv
	1776–1967	Marieholm ²⁴
	1948–1970	Landskrona ²⁵

Häradshövdingar

Bartolomeus Ment	1682–1691
Magnus Paulin	1691–1700 ²⁶
Peter Tollsten	1700–1712†
Erik Chytræus	1712–1717†
Henrik Hammarberg	1719–1737
Ture Ollonberg	1738–1754
Fredrik Bennet	1754–1762
Nils Gustaf Zimmerberg	1762–1783
Esaias Immanuel Mannerhierta	1784–1798†
Johan Jakob Bergman	1798–1821†
Johan Jakob Pamp	1821–1825
Samuel Tiburtius Cassel	1826–1850†
Gustaf Efraim Engzell	1851–1864†
Carl August Anderberg	1864–1883†
Sebastian Oscar Gustaf Bergius	1883–1902†
Carl Anders Emanuel Moberg	1903–1909†
Hugo Warmark	1910–1930
Nils Wihlborg	1931–1944
Carl Eric Grundén	1944–1963
William Gripmark	1967–1970

²⁴ Hette tidigare Åkarp

²⁵ Marieholm och Landskrona alternerade som tingsplats fr.o.m. 1948

²⁶ Jfr Häradshövdingar under Bjäre och Luggude härader.

Rönneberga härad

Domsagotillhörighet:	1682–1690	Med Onsjö och Harjager härad
	1691–1850	Med Onsjö och Luggude härad
	1851	Med Onsjö härad
	1852–1970	Med Onsjö och Harjager härad

Tingsplatser:	1683–1684	Årups gård i Billeberga
	1684–1687	Rönneberga ²⁷
	1687– –1746	Saxtorp Annelöv
	1747–1842	Glumslöv
	1843	Landskrona
	1843–1874	Glumslöv
	1874–1970	Marieholm (Åkarp 1945)
	1948–1970	Landskrona ²⁸

Häradshövdingar

Bartolomeus Ment	1682–1691
Magnus Paulin	1691–1700 ²⁹
Peter Tollsten	1700–1712†
Erik Chyträus	1712–1717†
Henrik Hammarberg	1719–1737
Ture Ollonberg	1738–1754
Fredrik Bennet	1754–1762
Nils Gustaf Zimmerberg	1762–1783
Esaias Immanuel Mannerhierta	1784–1798†
Johan Jakob Bergman	1798–1821†
Johan Jakob Pamp	1821–1825
Samuel Tiburtius Cassel	1826–1850†
Gustaf Efraim Engzell	1851–1864†
Carl August Anderberg	1864–1883†
Sebastian Oscar Gustaf Bergius	1883–1902†
Carl Anders Emanuel Moberg	1903–1909†
Hugo Warmark	1910–1930
Nils Wihlborg	1931–1944
Carl Eric Grundén	1944–1963

Harjagers härad

Domsagotillhörighet:	1682–1690	Med Onsjö och Rönneberga härad
	1691–1851	Med Torna och Bara härad
	1852–1970	Med Onsjö och Rönneberga härad

Tingsplatser:	1687–1691	Saxtorps by
	1691–1701	Dalby (Torna h. tingsställe??)
	1702–1704	Kävlinge
	1704–1718	Dalby
	1719	Annelöv ³⁰ (Onsjö h. t-s), Dalby ³¹
	1719–1724	Saxtorps by
	1724–1728	Dalby och Kävlinge
	1728–1873	Kävlinge
	1874–1970	Marieholm (Åkarp –1945)

²⁷ Rönneberga var häradets urgamla tingsplats.

²⁸ Marieholm och Landskrona alternerade som tingsplats fr.o.m. 1948

²⁹ Jfr Häradshövdingar under Bjäre och Luggude härad.

³⁰ vintertinget

³¹ sommaringet

1948–1970 Landskrona³²**Häradshövdingar**

Bartolomeus Ment	fullm. 7.12.1682	1682–1690
Wickman Tigerschiöld	fullm. 8.10.1687	1691–1713
Nils Langelius ³³	fullm. 12.1.1714	1714–1736
Carl Magnus Appelberg	fullm. 18.6.1737	1737–1748
Svante Johan Möllerheim	fullm. 25/4 1749	1749–1768
Peter Johan Montan	fullm. 21.6.1768	1768–1777
Carl Hadders	fullm. 5.3.1777 1777–1805	
Adam Jordan Kröger	fullm. 26.9. 1805	1805–1818†
Anders Gabriel Kiellander	fullm. 24.7.1818	1818–1845†
Nils Liljenberg	fullm. 23.1.1846	1846–1851
Gustaf Efraim Engzell	fullm. 25.11.1851	1852–1864†
Carl August Anderberg	fullm. 27.7.1864	1864–1883†
Sebastian Oscar Gustaf Bergius	fullm. 28.9. 1883	1883–1902†
Carl Anders Emanuel Moberg	fullm. 13.3.1903	1903–1909†
Hugo Warmark	fullm. 21.5.1910	1910–1930
Nils Wihlborg	fullm. 4.12.1930	1931–1944
Carl Eric Grundén	fullm. 22.6.1944	1944–1963

Rådhusrätt

1431–

Litteratur

- Forslid, Erik, *Om tingsställen, tingshus och häradshövdingar i Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härad*, Landskrona 1951
- Hembygdsföreningen i Harjagers härad 50 år 1930-1980*, Kävlinge 1980, s. 100.
- Jönsson, Åke, *Landskrona*, Landskrona : Landskrona kommun 1991
- Kävlingebygden nu och då : en årsbok från Kävlinge kulturnämnd Kävlinge : Kulturnämnden, 1978-1988*
- Sveriges städer nu och fordom. 3. Blekinge, Kristianstad, Malmöhus och Hallands län.*, Stockholm : Norstedt, 1918

³² Marieholm och Landskrona alternerade som tingsplats fr.o.m. 1948

³³ adlad Bildensköld